

Křížková, Helena

K problematice konfrontace větných typů v slovanských jazycích

In: *Otázky slovanské syntaxe. II, Sborník symposia "Strukturní typy slovanské věty a jejich vývoj"*, Brno 20.-22.10.1966. Bauer, Jaroslav (editor). Vyd. 1. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1968, pp. 321

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/120087>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

K PROBLEMATICE KONFRONTACE VĚTNÝCH TYPŮ V SLOVANSKÝCH JAZYCÍCH

Pro další diskusi je důležité vyjasnit pojmy větný typ, větný vzorec, jádrová věta apod., jinak se bude hovořit o neporovnatelných věcech.

Větný typ i větný vzorec mohou být chápány různě široce — mohou to být schémata chápaná z hlediska generativní gramatiky jako jádrová nebo odvozená např. transformačně. Pokud jde o jádrové věty, soudím, že je třeba chápat je v tom smyslu, jak to formuloval svého času např. Z. S. Harris nebo A. V. Isačenko, tj. jsou to minimální komunikativní jednotky (schopné fungovat samy o sobě), které nejsou vyvoditelné navzájem a z nichž lze odvodit (např. různými kombinacemi) všechny existující věty daného jazyka. Je zřejmé, že za takovéto jádrové věty nelze považovat pouze vzorce Subj — Pred // Ø — Pred, protože např. *Otec je* (= *Otec je v lese*), *Octli jsme se* (= *Octli jsme s e zde*) zjevně komunikativními jednotkami nejsou. Připojuji se k názoru F. Kopečného, že záležitost jádrových vět je do značné míry záležitostí intence slovesa. Pokud jde o konfrontační studium slovanských jazyků, lze říci, že soubor jádrových vět bude v nich v podstatě stejný, lze hovořit o jazykových univerzáliích, aspoň slovanských — nesouhlasila bych zcela s R. Zimkem, že se soubor jádrových vět bude od jazyka k jazyku lišit. Lišit se budou ovšem v slovanských jazycích — i když ne principiálně — soubory vět vyvoditelných různými pravidly z vět jádrových, a to jednak počtem, jednak tvarovou rozrůzněností a postavením v jazykovém systému. To pěkně demonstroval R. Mrázek v referátě na větách s reflexivním slovesem.

Otázka větných typů v slovanských jazycích není zcela jasná — co vše lze považovat za zvláštní větný typ. R. Mrázek např. považuje za samostatné typy modální obměny slovesa, nikoli obměny časové. Časové modifikace jistě jsou záležitostí jiné roviny, tj. morfoloogické paradigmaticky slovesa bez většího dosahu pro klasifikaci na větné typy. Složitá je však otázka modu — je sporné, zda u těchto modifikací jde vždy o větný typ. Lze např. věty s indikativem a kondicionálem v otázkách považovat za týž typ, nikoli dva (viz R. Mrázek), tj. např. *Můžeš na mne počkat?* || *Mohl bys na mne počkat?* Protiklad indikativ × kondicionál je zde záležitost morfoloogická, je to užití nepříznačového členu nebo členu příznamenového, přičemž v podobné otázce se vlastně morfoloogický protiklad neutralizuje, což vyplývá z podstaty otázky: jde o zjištění něčeho, co mluvčí předpokládá jako možné. Je otázka, jak hodnotit Mrázkovy typy čes. *Abych ho neznal!* *Ze to neudělám?* *Ze to neudělám!* aj. Lze vlastně hovořit o elipse řídicí věty a o transpozici věty závislé do postavení věty samostatné. Slovanské jazyky se možnostmi podobné transpozice liší a je to z hlediska konfrontačního oblast neprobádaná.